

In memoriam Dr. Jan Lindemans (1888-1963)

Als ooit op iemand de titel van „werkend lid” van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie toepasselijk is geweest, dan was het wel op Dr. JAN LINDEMANS, die ons op 14 september 1963, na een langdurige, pijnlijke, maar met gelatenheid gedragen ziekte, is ontvallen.

Hij werd geboren te Opwijk op 2 juli 1888 als tweede van elf kinderen uit een geslacht dat zich reeds meer dan twee eeuwen in die streek verdienstelijk had gemaakt op het gebied van het onderwijs. Geen wonder dat hij het onderwijs als het ware in zijn bloed had en dat hij zijn leven lang de wetenschap die hij zich zo overvloedig eigen had gemaakt, aan zijn medemensen heeft meegedeeld. Na zijn studiejaren aan de Universiteit te Leuven, waar hij tot doctor in de Germaanse filologie promoveerde, leraarde hij van 1909 tot 1920 in de school van de Lindemansen te Opwijk. In 1919 werd hij tot directeur benoemd van 's Rijks Hoger Normaalinstituut voor Landbouwhuishoudkunde te Laken, waar hij psychologie, moraalfilosofie, algemene opvoedkunde, gezinsopvoedkunde en landelijke esthetica onderwees. Aan de Rijkslandbouwhogeschool te Gent doceerde hij daarenboven sedert 1920 psychologie en methodologie en van 1938 af logica en esthetica.

JAN LINDEMANS was echter niet alleen een begaafd

opvoeder, hij was tevens een geleerde van formaat. Zijn volledige bibliografie, verzameld door Dr. ROEMANS in het *Album Dr. Jan Lindemans*, uitgegeven in 1951, bevat niet minder dan 746 nummers. Na 1951 schreef hij nog 75 grotere en kleinere werken, waarvan we de lijst vinden in de Jaarboeken van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, die hem in 1938 in haar schoot had opgenomen.

Als we die 821 titels overlopen, worden we getroffen door de veelzijdigheid van deze begaafde geleerde. Alles wat met taal- of volkskunde verband houdt, wekte zijn belangstelling, vooral de antroponymie en toponymie, de sociologie, de dialectologie en de geschiedenis. Daarenboven had hij nog talenten als organisator, want in 1911 stichtte hij het tijdschrift *Eigen Schoon*, gewijd aan de geschiedenis, de oudheidkunde, de volks- en taalkunde van West-Brabant. Hij was er tegelijkertijd bestuurder, beheerder en hoofdredacteur van en onder zijn leiding werd het een tijdschrift met hoge, wetenschappelijke standing, een model voor alle soortgelijke ondernemingen in ons land. In 1925 stichtte hij de *Geschied- en Oudheidkundige Kring van West-Brabant*, die, weer door zijn toedoen, in 1937 uitgroeide tot het *Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams-Brabant*.

Ik kan er niet aan denken ook maar een kort overzicht te geven van de wetenschappelijke geschriften van Dr. LINDEMANS; noodgedwongen zal ik me beperken tot zijn bedrijvigheid in onze Commissie. Toen de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie in 1926 werd opgericht, had de jonge geleerde reeds zozeer de aandacht op zich gevestigd door zijn degelijke bijdragen, dat hij op de derde vergadering van het stichtingsjaar (25 oktober) tot corresponderend lid werd verkozen. In 1934 volgde zijn benoeming tot titelvoerend of „werkend” lid. Zo goed als

elke vergadering heeft hij bijgewoond, totdat de ziekte, die langzamerhand zijn krachten ondermijnde, hem dit definitief onmogelijk maakte.

Van 1928 tot 1955, het laatste jaar dat wij het voorrecht hadden naar een uiteenzetting van hem te mogen luisteren, heeft hij niet minder dan 30 lezingen gehouden, waarvan 4 op een algemene en 26 op een afdelingsvergadering. Slechts van iets meer dan de helft, nl. 16, is de tekst verschenen in de Handelingen van onze Commissie. De eerste van de gepubliceerde bijdragen (1928) droeg de titel : *Over enige niet-specifieke toposuffixen in plaatsnamen*, de laatste (1954) : *Toponymische verschijnselen geografisch bewerkt*. Uit deze twee titels blijkt reeds dat zijn belangstelling zowel uitging naar de verklaring van de plaatsnamen als naar hun verspreiding, die hij op kaarten vastlegde.

De pas vermelde titel *Toponymische verschijnselen geografisch bewerkt* lezen we boven niet minder dan vijf bijdragen (1). Samen vormen ze een boekdeel van 281 bladzijden. Ze behandelen achtereenvolgens : de *heem*-namen en de toponiemen op *-inge(n)* (1940) ; *kouter* (id.) ; *akker* en *veld* (1943) ; de namen van het grasland : *beemd*, *meersch*, *meet/maat*, *wede/weide*, *hernisse*, *ouw/ooi*, *eusel*, *etting/etsel*, *pasch*, *zittert* (1945) ; de toponiemen op *-zele* (1948), die op *-hove* (1954). Welke interessante resultaten de schrijver uit zijn geografisch onderzoek wist te halen moge blijken uit één voorbeeld. Zuid-Nederland kent vooral drie typen van benamingen voor het grasland : 1) het type *meet/made* langs de kust en de beneden Schelde (tot ten zuiden van Antwerpen), 2) het type *meers(ch)* in West- en Oost-Vlaanderen en westelijk Brabant, 3) het type *beemd* in

(1) Een uitzondering vormt de eerste van de reeks, waarboven we de variant lezen : *Toponymische verschijnselen op kaart gebracht* (1940).

Limburg, Antwerpen en Brabant (tot aan de Zenne). Het *meers*-gebied, dat doorloopt naar het zuiden in Romaans gebied, waar het woord *marais* is geworden, is de neerslag van de kolonisatie door Salische Franken; *beemd*, dat ten zuiden niet over de taalgrens geraakt is, werd meegebracht uit het westen door Ripuarische Franken, terwijl *meet/made* als ingweonisme op Friese en Saksische nederzettingen wijst. Door de suggestieve kaarten die hij reeds van in 1935 tekende, mag LINDEMANS wel beschouwd worden als een baanbreker op het gebied van het in kaart brengen van toponymische verschijnselen.

Verder sprak ons betreurd medelid in de Commissie over de Romaanse plaatsnamen te Asse (1929 en 1953), over de planten in de Zuidwestbrabantse toponymie (1930), over migratie van plaatsnamen en Siedlungsgeschichte (1938), over de herziening van de spelling en de zuivering van de kadastrale benamingen (1946 en 1948), over de parago-gische *t* en over de *a*-prothesis in plaatsnamen (1933, resp. 1938 en 1940), over de toponymische elementen *schoud*, *scheld* en *schild* (1934) -*ast* (1938), over *kat* en *kade* (1931), over *maal* en *molen* (1941), over Germ. -*ald* in enige plaatsnamen (1934), over de etymologie van *Baasrode* en *Vlassenbroek* (1942), *Zittert* (1945), *Waaienberg* en consoorten (1950), over een suffix -*cen* in Brabantse plaatsnamen van de 12^e eeuw (1940), over Brabantse en Limburgse plaatsnamen in de Brugse poortersboeken van de 15^e en 16^e eeuw (1943).

Verreweg de meeste lezingen die LINDEMANS in onze Commissie hield, handelen over toponymische problemen. Het ligt echter voor de hand dat zijn belangstelling even goed naar de persoonsnamen uitging. Reeds in 1935 publiceerde hij in onze Handelingen een interessant opstel over de Brabantse persoonsnamen op -*ooi* en in zijn latere jaren sprak hij in de Commissie graag over antroponymie :

in 1946 over „Voornaamwoordelijke bijwoorden in de toponymie en antroponymie”, in 1948 over „Het gebruik van het inleidend lidwoord bij familienamen” en in 1955 over „*Haket* en andere diminutieven van Johannes”.

Een van de talrijke door LINDEMANS geschreven werken over de plaatsnamen is gepubliceerd door onze Commissie, nl. de *Toponymie van Asse*, verschenen als nr. 6 van de Werken uitgegeven door de Vlaamse Afdeling. Het is een boekdeel van 222 bladzijden met een grote, uitslaande kaart en wordt algemeen beschouwd als een model in zijn genre.

De grootste verdienste van LINDEMANS' wetenschappelijk werk is wel zijn grote oorspronkelijkheid. Hij was geen afschrijver ! Wat hij meedeelt is de vrucht van nauwgezet persoonlijk onderzoek. Zijn grote belesenheid en zijn schranderheid stelden hem in staat verrassende verbanden te leggen, onverwachte horizonten te openen en zeer aanvaardbare verklaringen te vinden voor allerlei problemen. Zijn resultaten blijken soms echte „vondsten” te zijn.

Na 1956 heeft hij nog slechts een paar vergaderingen van de Commissie bijgewoond, maar wij weten dat hij met belangstelling onze werkzaamheden heeft gevolgd tot enkele maanden voor zijn dood. Trouwens deze rusteloze man, wie het zoeken en werken een tweede natuur was geworden, kon het schrijven niet laten. Nog in 1960 verschenen van zijn hand twee opstellen van volkskundige aard, nl. *De Vlaamse Baardheilige Wilgefortis of Ontkommere* en *De waarachtige geschiedenis van Katelijntje Coolman*, resp. in *Eigen Schoon* en *De Brabander* en in de Gedenkschriften van de Oudheidkundige Kring van Dendermonde.

Nu rust zijn nijvere hand voor eeuwig, maar het spoor dat hij heeft getrokken blijft. Hij zal in onze herinnering immer voortleven als een groot geleerde, een dienstvaar-

dige vriend die altijd bereid was mee te delen van zijn wetenschap, en vooral als een door en door goed mens. Hij moge in het hiernamaals de beloning ontvangen die hij door zijn voorbeeldig leven heeft verdiend.

J. L. PAUWELS.

